

לרעך כמוד

הס

(צילום: מ. צחי)

הרה"ג רבי דוד אריאב שליט"א, אברך ירושלמי, פתח במפעל חלוצי של בירור וכתיבת כל ההלכות של בין אדם לחבירו הלכה למעשה. הוא כבר הוציא לאור שלושה כרכים מסדרה האמורה להיות מפעל חיים בשם המשמעותי "לרעך כמוד". הוא זכה לתמיכתם הנלהבת של גדולי הדור. פעולת ספרים אלו על רוכשיהם ועל תלמידי מערכת החינוך שלנו כבר ניכרת. ה"שולחן ערוך החמישי" הולך וקורם עור וגידים לנגד עינינו

אברהם הלוי

מבקש לשנות מציאות זו. לפחות עם הופעת ספריו החשובים כבר לא נוכל יותר להתחמק ולומר "לא ידעתי".

הרב אריאב, צורבא מרבנן, צעיר ונמרץ, הלומד בכולל "אהבת שלום" הוא מייסד מכון "לרעך כמוד". מכון זה שם לו למטרה לערוך ולכתוב את ההלכות הערוכות של בין אדם לחבירו, בצורה מסודרת, נושא נושא על אופנו. עד היום כבר הוציא לאור שלושה כרכים הכוללים סדר ההלכות הלכה למעשה על ההלכות של "לא תחמוד", "לא תחניפו", "גניבת דעת", "לא תקלל", "לא תקום ולא תטור", "לא תשנא", "אונאת דברים" "הלבנת פנים" ועוד. בסוף כל אחד מן הספרים מעניק לנו המחבר תוספת שאלות ותשובות הלכה למעשה מאת הגאון הגדול רבי חיים קנייבסקי שליט"א. ספרים אלו, כפי שאנו מבינים מן השיחה עם המחבר, הינם רק ההתחלה של תוכנית שאפתנית שמטרתה להגיש בצורה מסודרת את כל ההלכות של בין אדם לחבירו. אין פלא שזכה להסכמות הנלהבות של גדולי הרבנים שבדור. הגאון רבי משה שטרנבוך ראב"ד העדה החרדית, לא די שנתן הסכמתו לספרים אלא שכפי שמעיד הרב דוד אריאב "בכל פעם שאני מסיים ספר הוא מבקש ממני לקנות לעצמו כמות נכבדה של הכרכים".

שאלנו: "מה מביא אברך צעיר לעבור מהלכות שטרות וכתובות חולין, נשים וניזקין לעניינים של מצוות שבין אדם לחבירו? רבי דוד מסביר:

"חיפשתי בזמנו לכתוב על נושא ייחודי באחד ממקצועות התורה שעוד לא נכתב עליו. כשבדקתי את הנושאים השונים גיליתי לתדהמתי שכאן, במצוות של בין אדם לחבירו, יש שדה שלם שלא נכתב עליו בצורה מסודרת. עובדה זו הממה אותי. אמנם, אנו מוצאים מעט בראשונים פה ושם, קצת בספר רבינו יונה ובעוד מקורות מפורזים. גם מעט

אנו מעלעלים בספריו של הרב דוד אריאב "לרעך כמוד" ובפתח דבריו אנו דולים, למען המחש את הנושא החשוב בו עוסקים ספריו. אנו שולפים דוגמא להלכה בבין אדם לחבירו אשר למרבה הפלא והתימהון כמעט איש מאתנו לא מעלה אותה כלל על דעתו. וזו דוגמא רק לחלק גדול מן השאר.

נתאר לעצמנו שעת בין הערביים. אנו יושבים ומאזינים להרצאה או לדרשה הקולחת מפי הרב או המרצה. הדברים בהחלט מרתקים ומעניינים. אבל לפתע אנו נזכרים בבהלה: "מנחה! לא התפללנו מנחה!" אנו מציצים בשעון, שעת השקיעה קרבה והולכת ומתקרבת. התגובה הטבעית של כולנו היא פשוטה. צריך להפסיק ברגע זה להאזין לדרשן, לקום מהכיסא, לצאת מן האולם ולהתפלל מנחה. סיפור פשוט. הכרעה פשוטה.

"לא ולא", מטעים הרב דוד אריאב באזנינו. "החזון איש" פסק שאסור לקום מהכיסא, שעלינו להישאר לשבת כדי לא לפגוע במרצה. הרי זה פשוט. פגיעה בדרשן, זה דאורייתא. זה ביטול מצוות עשה של "ואהבת לרעך כמוד". מנחה זה רק דרבנן."

האם כולנו מודעים להלכה זו?

"אנשים", קולחת שיחתו של הרב אריאב באזנינו, "לא יודעים הלכה זו והדומות לה בהלכות "ואהבת לרעך כמוד". לפעמים עוברים מבלי משים על דאורייתא ממש".

משפט אחרון זה הולך ונשנה שוב ושוב בפי כל תומכי מפעלו של ר' דוד: "רבים נכשלים", כותב הגאון רבי משה שטרנבוך שליט"א; "רבים טועים בהם" מתבטא הרה"ג רפאל צבי וובר, רב קהילת קמניץ ירושלים. "צריכים חיזוק" קובע משגיח ישיבת כפר חסידים, הרה"צ דוב יפה. "על הרוב בני אדם נכשלים", מקונן ראש ישיבת "אהבת שלום" הלא הוא הרה"ג יעקב משה הלל. והרב אריאב

גור שישנה את חיינו

עיתונים המפרסמים
דברי שבח על מוסדות
ועסקים כמו הייתה
ידיעה אובייקטיבית
ובלתי תלויה, עוברים
בכך על איסור "גניבת
דעת" הנכלל באיסור
דאורייתא של לא
תגנובו

דברים הנאמרים
בסגנון ובקול מסויים
עלולים לפגוע למרות
שבתוכן המילים אין
דבר הפוגע.

"אוכל שבישלת הוא
מאד מוצלח", אם מטון
הדברים ניכר שהמילה
מוצלח נאמרת בלעג.
"אתה ממש גאון, איך
הצלחת לשבור שלוש
כוסות?"

הללו, וחיפוש אחר מקורות ובירורים שערך עם גדולי הדורות גרם לו עצמו להפתעה, עד כמה גדולה ורחבה היא תורת "הבין אדם לחבירו" ועד כמה מגוונות ומורכבות הלכותיה.

"הבריות למשל לא יודעות", אומר ר' דוד, "שילד המפציר בחברו שייתן לו ממתק ובסוף חברו נותן לו, עובר בלא דעת על "לא תחמוד" דאורייתא. אנשים לא יודעים שאסור לאדם מכובד שבני אדם מתביישים לסרב לבקשתו לבקש מהם טובה כל שהיא אם אינו בטוח שהם ישמחו בלב שלם להיע" נות לו. אם קיים חשש ולו הקל שבקלים שלא ייענו בלב שלם לבקשתו, בקשתו גרמה לו לעבור על "לא תחמוד". ועוד דוגמא: חתן המפציר בחמיו שייתן לו דבר מה, שאינו כלול ב"תנאים" שנכתבו ונחתמו עובר על "לא תחמוד". יש אפילו הלכה מפורשת ברמב"ם, מוסיף ר' דוד, שאפילו ה"מרבח במחיר", כלומר אדם הלוחץ על חבירו למכור לו דבר מה באמצעות העלאת המחיר, עובר על "לא תחמוד". מתברר שאסור ללחוץ, אפילו לא על ידי ניצול האמצעי הכספי.

ההלכה הבאה בה התרכז ר' דוד הינה הלכת "לא תחניף", הלכה זו אוסרת לשבח רשע או מעשה רע. "פעם", מספר ר' דוד "היה צריך 'החפץ חיים' לכתוב מכתב בקשה לאיש ציבור פורק עול. 'החפץ חיים' עיכב את המכתב זמן רב שכן חכך בדעתו כיצד לכתוב את מה שהוא חייב בלא לשבח יותר מיד. הח"ח לא ידע לאחר מעשה איך להשק"ט את נפשו שמא לא נזהר כראוי והעניק כבוד לאותו איש ציבור יותר מההכרח ומן הראוי לו. אכן גם איסור זה פרוץ. הנה לדוגמא, מציין ר' דוד: "אישה מעסיקה עוזרת בית, שהיא אשה נשואה שאינה שומרת מצוות. אין בכך כל איסור. אבל מה קורה אם אותה עוזרת מופיעה ביום בהיר לעבודתה בתסרוקת חדשה. טבעי הוא שבעלת הבית תחמיא לה. אולם, על פי ההלכה הדבר אסור. למה? שכן

בספרי המוסר, אבל בצורה מסודרת איש עדיין לא כתב. לא על איסור "לא תקלל", לא על איסור "חנופה" ולא על שאר האיסורים שבחובת בהתנהלות הנכונה על פי תורה בין הבריות. אכן, על הלאו של "לא תיקום ולא תטור" התחילו במכון "אדם לאדם", הקיים בצפת, לכתוב. ובאמת השתמשתי במאמריהם ונעזרתי בהם רבות. אבל מעבר לזה דבר לא נכתב. הדבר הפליא אותי שאין בירורי הלכות בנושאים כה חשובים ויסודיים שהם גופי תורה ממש. הנה תראה, אפילו על איסור "לא תחמוד" שהנו אחד מעשרת הדברות לא נכתב דבר. אנו יודעים שעשרת הדברות כוללים את התורה כולה, והדיבר "לא תחמוד" כולל בתוכו את כל עשרת הדברות. ואם כן לאו של "לא תחמוד" כולל למעשה את כל התורה, ובכל זאת חוץ משני סעי" פים בשו"ע לא נכתב עליו דבר. אין שום משא ומתן הלכתי מסביב להיכי תמצוי הרבים העולים מדיבר זה בעוד שבאיסורי דרבנן במצוות שבת בהם קיימת ספרות עניפה של ותלמידי חכמים רבים בחידושים ודיוקים, ומחדשים ללא הרף. ואילו בנושאים אלו, גופי תורה הכתובים מפורשות בעשרת הדברות - כלום".

"ניתן להבין אולי", מסביר הרב אריאב, "מדוע אין מסכתות מיוחדות העוסקות בלאווים אלו, אך בכל אופן ההתעלמות המוחלטת די מפליאה. גם "החפץ חיים", כשביקש לכתוב על הלכות לשון הרע, חייב היה את ההלכות מכל חלקי הש"ס. עד כי ערך לפנינו מסכתא שלימה בנידון. הרגשת", הוא אומר, "שמקום הניחו לי מן השמים להתגדר בו". ר' דוד אכן נרתם מיד למלאכה. במשך שנתיים ימים עסק בכתובת הכרך הראשון הכולל את הלכות "לא תחמוד". עקב היותו אחד מעשרת הדברות החליט הרב אריאב להציבו בראש סדרת ספרי ההלכות, אותם הוא מתכנן. והדברים שהתגלו לו אגב לימוד הנושאים

מורה שעוזר לתלמיד
להעתיק במבחן חוץ,
בכדי להעלות את
ערכו של בית הספר
בעיני הממשל, עובר
ב"לפני עוזר לא תתן
מכשול", בכך שהוא
מסייע לתלמיד לעבור
על איסור גניבת דעת

מדובר באישה נשואה החייבת לכסות מצד הדין את ראשה. אסור לשבח מעשה רע. הנה גדר לא ידוע לנו - האיסור של "לא תחניפו".

הלכה נוספת בה עוסק הכרך הראשון הינו איסור "לא תקלל". בואו נעקוב אחר משמעות לאו זה ועד כמה אנו נכשלים בו, בשוגג כמובן, כמעט על כל צעד ושעל. משמעות האיסור "לא תקלל" היא "איחול רע" לזולת. למשל, השכן בקומה מעליך קודח בקיר דירתו וממילא הוא קודח בראשך, אסור לך לאחל לו שהמקדחה תתקלקל. עוד דוגמא, אמורים להגיע אורחים לביתך? אתה עדיין לא מוכן, אל תאמר: "הלוואי והאורחים יתקעו בפקק לכמה דקות עד שאסדר את הבית". אלו דוגמאות מעטות על קצה המזלג של מצבים הכלולים בלאו של "לא תקלל".

"בעניין הזה שאלתי את ר' חיים קנייבסקי: אם

אבל ר' חיים פסק שלא. קללה היא רק זו שנאמרה בפה".

מהי ההלכה הקשה ביותר לקיום? לר' דוד אין ספק. כתר ההלכה הקשה ביותר לקיום מוענק להלכות שמסביב ללאו: "לא תיקום ולא תטור". ובין שניהם "הלא תיטור" עוד קשה יותר מאשר ה"לא תיקום".

"זה נושא אדיר ומצוי. זו המצווה הקשה ביותר לרוב בני אדם. "לא תטור", פירוש הדבר לא לשמור בלב טינה. זו עבודה קשה במיוחד. מיהו עשה לך עוול? ההלכה אוסרת עליך לשמור עליו טינה. סתם, לזכור את העוול שנעשה לך כדיעה בעלמא - מותר. אבל בלא תוספת מועקה ותחושות קשות בלב. בדברי הראשונים למדנו שחייבים למחוק לגמרי את הטרטורניא על הזולת, אבל האחרונים טוענים שזה בלתי אפשרי. לכן נוטים הם לפסוק שסתם לזכור את העוול שנעשה מותר, אבל חייבים למחוק את התחושות של התרעומת. זו עבודה מוסרית גדולה. עבודה באמונה על ידי הפנמה בלב שהכל מאיתו יתברך, כך שאין מקום לטרטורניא על הזולת. אולם לצערנו למעשה כמעט כולנו מנהלים פנקסנות כפולה: בפנקס הלב שלנו מוקדש דף לכל אדם. אנו מדפדים במהירות בפנקס זה, ומשחזרים מה עשה לנו וכיצד התנהג כלפינו וכו'. ואז כפי שהתייחס אליך על פי הרשום באותו פנקס אנו גם נוהגים כלפיו. אבל על פי התורה, אסור לנהל פנקסנות שכזו".

והדוגמאות שזורות לכל אורך דרך חיינו:

לדוגמא: מעיר/שואל/מטעים ר' דוד באזנינו: "מתי הגעת בפעם האחרונה לבית הכנסת וחבירך סיפר לך בגאווה, בין מנחה למעריב, שהנה אתמול הצליח לאכול קילו בשר נבילה? מתי זה קרה לך? בוודאי שאף פעם לא, אבל לעומת זאת הנה לאחרונה, באתי לביהכ"נ וידידי, יהודי יקר, מספר לי, כיצד פנה אליו אחד משכניו וביקש ממנו שיחתום לו על הסכמה לתוספת בניה. ובתוך כך מספר לי כיצד הגיב: 'אני? אני אחתום לו? חוצפה! רק לפני שנה ביקשתי להוסיף לדירתי מרפסת והוא לא העניק לי את הסכמתו. אז גם אני לא נתתי לו'. ככה הוא מספר לי בפומבי, בגלוי, בין מנחה ומעריב. אתה שומע? הידיד סיפר לי כיצד עבר על לאו דאורייתא!!! כך בפשטות אכילת קילו בשר טריפה. לא?! ותדע לך שזה מאוד נפוץ: כמה פעמים שמענו או נהגנו כך: הוא לא בא לחתונה שלי, אז גם אני גם לא אבוא לחתונה שלו. הוא לא השאיל לי את המחשב, על כן אברך אותו בברכת: "בוקר טוב" בפנים חמוצות! זהו ידידי, הנקמה והנטירה אורבים לנו בכל פינה".

ארבע שנים כתב הרב אריאב את הכרך הראשון של ספרו, ארבע שנים, בהן עמל ויגע לברר כל הלכה על בוריה ועל כל הסתעפויותיה. ברור הדבר שכל הלומד אותה ומפנים אותה, חייב כיהודי וכאיש בחברה ישתנו עד בלי הכר. את הכרך הבא הקדיש למצוות "ואהבת לרעך כמוך", ולמצוות "אהבת הגר".

כך זה כתב במשך שנתיים. ואנו שואלים: "מה זה 'אהבת' שהתורה

החובבות לבתי הספר המבוססות על סדרת הספרים "לרעך כמוך"

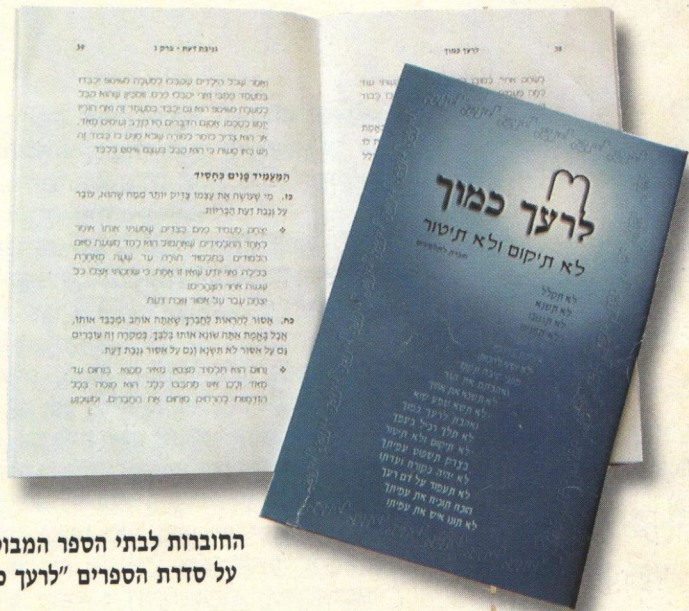
מישהו מאחל לחבירו דבר שאינו בהכרח רע אך יכול להיות רע. למשל: השכנים מציקים ואתה מאחל להם לעבור דירה. זה יכול להיות טוב להם, זה יכול להיות גם רע להם. יכול להיות שיתעשרו ויעברו לדירה רחבה יותר, יכול להיות שלהיפך, המעבר לדירה החדשה יזיק להם. האם זו קללה או לא? ואם זה ספק, הרי בספק על הלכות מהתורה חייבים להחמיר (ספק דאורייתא לחומרא).

ומה ענה ר' חיים קנייבסקי?

"ר' חיים ענה שלא, קללה חייבת להיות איחול רע במובהק. אם זו לא רעה מובהקת זו לא קללה".

"היו עוד שאלות ששאלת אותו בנושא זה?"

"בודאי, אם תעלעל בספר תגלה דוגמאות לרוב. למשל, שאלתי אותו, האם קללה בהרהור, במחשבה בלבד, זו גם קללה? הרי בהלכות רבות ההרהור נחשב דיבור (שומע כעונה) ואם כן, אולי גם כאן?

העתקה במבחנים
אסורה משום גניבת
דעת, שהרי המטרה
לקבל ציון יותר גבוה
ולעשות רושם יותר
טוב מן האמת.

לרעך כמוך

הספר שיטנה את חיינו

מצוי שראש מחלקה בבית החולים מכנס סביב מיטת החולה מספר תלמידי בית הספר לרפואה, ומראה להם את נגעי החולה במקומות נסתרים והדבר מלבין את פני החולה. לעיתים קרובות החולה נכלם, אולם הוא אינו מעיז להתנגד למעמד המביש. ופעמים הוא חושב שזה לטובתו ולמרות שהדבר נעשה רק לצורך לימוד, ופעמים שהוא תשוש או שבור נפשית מכדי להתנגד. איסור גמור הוא להשתתף במעמד זה. ואלא אם כן החולה נתן לכך רשות מפורשת, לאחר שאמרו לו שזה רק לצורכי לימוד.

ישנם בני אדם ששומרים על רכושם ועל רכוש חבריהם, אולם הם מזלזלים ברכוש ציבורי ומשתמשים בבזבז ובאופן הרסני במים, נייר, חשמל ודיהוט; של בית כנסת, בית ספר, אולם שמחות וכיוצא ב. בדרך זו הם מבטלים את מצוות "ואהבת לרעך".

המדבר אחד בפה ואחד בלב, כדי למצוא חן בעיני אחרים, נקרא חנף. ראובן מעוניין לשמור על קשרים טובים עם מנהל ביה"ס שבו הוא עובד. הוא מקוה שע"י כך המנהל יעלה אותו בדרגה וימנה אותו למפקח. לשם כך הוא מחניף מדי פעם למנהל ואומר: "השיחות שאתה מוסר, מלאות תוכן וחכמת חיים". בלבו חושב ראובן שהשיחות הן מאד משעממות וחסרות תוכן, והוא אומר כך רק כדי למצוא חן בעיניו.

מחייבת אותנו? ובכן, אצל אנשים רבים זו מנטרה נחמדה, סיסמא. "כן, אבל אנו מעוניינים לדעת מה זה מחייב למעשה? ובכן יש בעניין הזה הלכות מסודרות! בא נבחן את הדוגמא הבאה המצוייה כל כך: אדם הנוהג במכוניו ובשל גאוה או שנאה או זלזול הוא נמנע מלקחת טרמפיסט, הוא מבטל מצוות "ואהבת". פשוטו כמשמעו. ושוב נותן הרב אריאב ביטוי למה שמעיק עליו בנושא: "אנשים נזהרים ב"ה בסרך מוקצה, אבל מסוגלים לעבור בלא ניד עפעף על לאוין גמורים ועשין גמורים".

הרב דוד אריאב לא מסתפק בכתיבת הספרים להלכה. הוא מעוניין גם לשנות נוהגם של הבריות שומרי התורה. הוא רוצה להשפיע ולחנך ולכן הקדיש את זמנו לכתיבת חוברות מיוחדות לילדים בני נוער בנושאים אלו בהם עוסקים ספריו. בלי ציון מקורות אך מנוקדות, עם דוגמאות חיות מחיי היום יום של הילדים, כי ברור לו שאם החינוך למצוות אלו יחל בגיל הרך, בגיל החינוך, הרי קיים סיכוי שאורחות חייהם כמבוגרים יתנהלו בצורה שונה תוך שמירה קפדנית של הלכות גדולות אלו שהן כאמור מיסודי התורה.

כמו "החפץ חיים" בזמנו (ויסלח לנו ר' דוד על ההשוואה) פועם בקרבו הרצון העז לתקן ולשפר את המצב. כמו "החפץ חיים" בשעתו שהחל בשקט, בגיל צעיר, את המהפכה שהובילה אל המודעות לאיסור לשוה"ר לכל בית ישראל, כך גם הרב אריאב, כמו "החפץ חיים" בזמנו שכיתת רגליו מעיר לעיר כדי להפיץ את ספריו, על לשון הרע ורכילות, כך מכתת הרב אריאב את רגליו מבית ספר לבית ספר מת"ת לת"ת כדי שיואלו לשלב את ספריו בתוכנית הלימודים. ישנם סמינרים בהם נכללים ספריו במערכת הלימודית. בסמינר החדש לומדים את כרך א' של "לרעך כמוך" במסגרת תוכנית הלימודים, בסמינרים אחרים שילבו בתוכנית הלימודים את כרך ג' על אונאת דברים והלבנת פנים. וכך גם בעשרות בתי-ספר ותלמודי תורה. ר' דוד מעניק לבתי הספר את כל הדרוש ללימוד סדיר של הספרים החל מחבורות וחמרי הסברה וכלה במבחנים מוכנים לשימוש.

ואנו, המאזינים לדברים, יכולים לחוש בניצני המהפכה הברורה בנושא מצוות בין אדם לחבירו. "זה לא קל", מתאר הרב אריאב באזנינו את ההתנהלות עד שהספרים משולבים כחלק מן החומר הלימודי, "עלי לעבור ועדות שונות ומשונות. זה לקח שנה עד שהספר שולב בתוכנית הלימודים של הסמינר החדש. כי תמיד יש בעד ויש נגד. היו שהמליצו בחום בעוד אחרים התנגדו וטעמם עמם. פניתי לסמינרים רבים, היו שהתלהבו ועודדו ואחרים שהתנגדו. למה? כי מה פתאום אברך צעיר בא ופוסק לנו הלכות. מי אמר שהדברים נכונים. לדעתי, הם התעלמו מן ההסכמות וכן מהערותיו של הגר"ח קנייבסקי שליט"א. אחרות חושבות שכל העסק שייך לתחום לימוד המוסר אבל זה לא כך זה הלכה נטו, אבל, ב"ה אחרי שזה נכנס למערכת - התגובות של כולן נלהבות. זה פותח אופקים חדשים". הרב אריאב מספר לנו בסיפוק:

לרעך כמוך

הספר שישנה את חיינו

גניבת דעת בפרסום

פרסומת המטעה את הבריות, וגורמת להם להחליט לקנות על סמך מידע שאינו אמיתי, הרי הוא גניבת דעת.

מנכ"ל רשת שווק עורך מדי פעם מבצע הוולות באופן זה: הוא מוריד את מחירי המוצרים שבמבצע בעשרה אחוזים, אך במודעות הוא מפרסם מחיר ישן הגבוה בחמישים אחוזים מהמחיר שהמוצר נמכר עכשיו. בכך הוא צד את עין הקונים שכביכול עשה הנחה של חמישים אחוזים, כאשר ההנחה האמיתית היתה של עשרה אחוזים בלבד. בנוגע זה יש משום גניבת דעת.

המזייף תעודה מקצועית

המקבל עבודה על סמך תעודה מקצועית שזויפה או על סמך תעודה שהושגה ע"י העתקה במבחנים, עובר על איסור גניבת דעת.

ראובן עמד בפנינת הרחוב וניסה לעצור מכונית שתאספנו, הוא מיהר להוציא את רכבו מהמוסק לפני שישגר, והדקות חלפו. והנה חלף בכביש אחד מתושבי השכונה, שמעון, ולא עצר לו למחרת נסע ראובן במכוניתו וראה להפתעתו את שמעון מנסה לעצור מכונית, כפי שעשה הוא אתמול. ראובן הגביר את מהירות נסיעתו וחלף על פניו של שמעון מבלי לעצור, כשבפיו טעמה המתוק של הנקמה.

"בחיידר בנתיבות, שילבו בלימודים את הפרק על "לא תקום ולא תיטור". הם ערכו מבצע לימוד נושא פרסים, עם סדרת מבחנים ששיאה בהכתרת חתני הפרס. הזמינו אותי למסיבת ההכתרה וערכו הצגה בנושא "לא תקום ולא תיטור", כמעט בכיתי מהתרגשות."

והתגובות?

"התגובות נלהבות: אני מקבל מכתבים רבים מכל העולם. קיבלתי מכתב מהורים המספרים שלימוד הילדים (כאילו שאנו המבוגרים פטורים מכך), שינה להם את הבית. הילדים מתחילים לדון ביניהם לבין עצמם האם המעשה שעשו יש בו משום "לא תקום ולא תיטור" או לא. הגיע אלי אחד ההורים שהחוברת שלי נפלה לידו. הילד שלו כל כך השתנה בעקבות הלימוד עד כי הוא, ההורה, ביקש לקנות את החוברת לכל בית הספר. ידוע לי שיש גם שיעורי נשים וגברים בספרים אלו."

ואנו נזכרים ברבי ישראל סלנטר, מחולל תנועת המוסר, שהורה שהדרך הטובה ביותר לשינוי התנהגות ותיקון המידות, היא באמצעות לימוד ההלכות השייכות לאותה מידה או מצווה ואין כמו לימוד ההלכות כדי לשנות את האדם.

ר' יוסף ש., אברך צעיר תושב הר-נוף בירושלים הוא אחד מהרבים שרכשו את ספריו של הרב אריאב והדברים ניתנים כאן בלשונו של ר' יוסף: "הם שינו אותי. פשוט פקחו לי את העיניים. ב'מ' קרה", אומר ר' יוסף, "ראיתי את אחד הכרכים של סדרת "לרעך כמוך". עלעלתי בו ונתקפתי בתדהמה של ממש. היה שם הלכות של "לא תקלל" ו"לא תקום", לאווים דאורייתא והתברר לי שאני עובר על האיסורים הללו כמעט כל הזמן בלי להרגיש. היתה לי תחושה, אחרי שלמדתי את ההלכות הללו, כאילו נפער הגיהנום מתחת רגלי. זה פשוט מדהים שאני, המקפיד כל כך על איסורים קלים וחששות רחוקים, עברתי על איסורי דאורייתא מפורשים. הבאתי את הספרים לביתי. אנו לומדים אותם על יד שולחן השבת ומאז גם הילדים ובני המשפחה מנסים להקפיד על ההלכות הללו. זה בהחלט שינה לי את הבית."

גם ר' אריה ז. אברך תושב ירושלים, "במקרה" ממש "במקרה" נקלע לידו אחד הספרים, ומאז החיים שלו אינם אותו דבר: "הייתי פעם מה שנקרא "מחמיר" הוא מעיד על עצמו. הייתי מחמיר מאוד בחששות רחוקים, בהלכות שבת, בכשרות ובשאר הידורי מצווה. אבל כל העניין הזה של "בין אדם לחבירו" היה נראה לי כמו עניין של בעלי מוסר ומשגיחים. ב'מקרה' הגיע לי אחד הספרים ופתאום שמתי לב שיש כאן ממש דאורייתא. תמיד ידעתי, אבל עד שלא באים ומסדרים לנו את הנושאים כשולחן ערוך לא שמעתי לב. נכון, תמיד ידעתי שיש לאו של "לא תשנא" אבל מה זה אומר למעשה? תמיד ידעתי שיש לאו של "לא תחמוד" אבל מה זה אומר הלכה למעשה? אנו מודה, לבושת, מעולם לא עסקתי בכגון אלו. אבל מתברר שאלו דברים מפורשים וסוגיות מפורשות שמשום מה לא נכתבו בשולחן ערוך למרות והם איסורים מן התורה, לא פחות מאשר חילול שבת!"

"זה מה שמזעזע", אומר ר' דוד: "לא רק עצם אידיעת ההלכה, כי אם גם זה שאנשים לא מודעים לכך שאלו ההלכות החמורות ביותר בתורה! הגמרא מספרת ששלושה יורדים לגיהנום ואינן עולים, אחד מהם הוא הפרוץ בעריות ושני האחרים? אלה הפרוצים בבין אדם לחבירו. האחד המלבין פני חבירו ברבים והאחר הינו זה שמכנה שם לחבירו. אפילו אם האדם לא מתבייש בכך, הוא עובר על איסור זה. כתבתי בדרך השלישי, המתייחס להלכות אלו, דוגמאות לכך. האם העלית בדעתך שהקורא ליהודי יוצא גרמניה "ייקה" עובר על איסור מכנה שם לחבירו"? כך פוסק "החזון איש".

"יתירה מזו", ממשיך הרב אריאב במונולוג מרגש שלא ניתן לעצרו: "אם תבדוק בש"ס ותבחן את כל המקרים בהם אנשים נענשו בעונשים חמורים ונוראיים, לדוגמא מתו כל בניו, נשרף באש, מיתה נוראה כזו או אחרת, רוב המקרים קרו כשהאדם עבר על עבירה שבין אדם לחבירו. בין אדם לחבירו זה אש. בשום מקום לא כתובשהמטלטל מוקצה בשבת, מת על המקום. אבל בין אדם לחבירו? העונשים נוראים! הלבנת פנים, אנו יודעים זה יהרג ואל יעבור. אבל אנחנו מזלזלים. לא שאין היתרים במקרים מסויימים. אדם מלבין את פני בנו כדי לחנכו, אולי מותר במקרים מסויימים. אבל בפועל כל כך איבדנו את הרגישות שאפילו לא חשים שהנה כאן צריך לפחות

לשאול שאלה ולבדוק מה ההלכה".

ואת זה מבקש ר' דוד לשנות: להחזיר את הרגישות למצוות הללו. ללמד את את התורה השלימה הזאת המונחת לה בקרן זוית.

"הגמרא מספרת (ב"מ) שאביי אמורא בן בבל פגש את רב דימי שהגיע לביקור מארץ ישראל. הוא שאל אותו: במה נזהרים בארץ ישראל? כוונת השאלה היתה במה בעיקר שמים את הדגש אצליכם? אצלינו למשל, היום בחברה שלנו בארץ יש חוגים המקפידים בעיקר על צניעות. חוג אחר העיקר אצלו לימוד תורה, אחרים בהידורי מצוות. שאל אביי: מה בארץ ישראל? במה הקפידו במיוחד בארץ ישראל? ענה לו האמורא הארצישראלי: "בהלבנת פנים". אתה מבין? על זה הם חיפשו חומרות, הרבו בדקדוקים, ערכו מחאות, וכינוסי התעוררות. להקפיד לא לבייש ולא לצער את הזולת".

ובלב החיספוס הישראלי שלנו, בלב החברה הצברית השסועה והרוויה יצרים, קם הרב אריאב ומבקש להחזיר עטרה ליושנה. את עטרת ההקפדה הארצישראלית של האמורא הקדום רב דימי. לשנות את דפוסי החשיבה ודרכי ההתנהגות. לחולל מהפכה ולכתוב לראשונה בהיסטוריה את ה"שולחן ערוך" החמישי, זה הכרך שמעולם לא נכתב. זה הכרך שמעולם לא היה חסר כמו שהוא חסר היום. ■

אם זריקת האשפה
עלולה לגרום נזק
לאדם או לרכוש, כגון
קליפת בננה, כתם
שמן וכיוצ"ב, הדבר
נחשב לעשיית בור
(מכשול) ברשות
הרבים, ויש איסור
תורה במעשה זה.